

Lokala Hållbara Servicelösningar

Slutrapport

2011-09-30

*Hela Sverige
ska leva!*

Femton orters arbete med att skapa Lokala och hållbara servicelösningar 2010-2011

Innehållsförteckning

Förord

Sammanfattning

1 Inledning

- 1.1 Bakgrund
- 1.2 Syfte
- 1.3 Mål
- 1.4 Urval av bygder
- 1.5 Tidig dialog med Tillväxtverket
- 1.6 Hela Sverige ska levas organisation av projekt
- 1.7 Arbetssätt

2 Erhållna erfarenheter

- 2.1 Vikten av att tydliggöra verkligheten kring ett projekt
- 2.2 Den nationella nivåns betydelse för ett projekt
- 2.3 Den lokala förankringen och medverkan
- 2.4 Den lokala utvecklingscheckens betydelse

3 Olika roller

- 3.1 Den kommunala medverkan är en förutsättning
- 3.2 Tillväxtverkets roll och fortsatta medverkan
- 3.3 Hela Sverige ska levas roll
- 3.4 Länsstyrelsernas roll
- 3.5 Kommunernas roll
- 3.6 Länsbygderådets roll
- 3.7 De centrala projektledarnas roll
- 3.8 De lokala projektsamordnarnas roll
- 3.9 Den lokala nivåns roll

4 En konferens med mersmak

5 Kvalitetssäkring

- 5.1 Många centrala projekt med ungefär samma innehåll kan ge en otydlig bild
- 5.2 Utvecklingsarbetet med att etablera långsiktigt hållbara servicepunkter
- 5.3 Kvalitetssäkring av begreppet servicepunkt och ett grundservicepaket
- 5.4 Kvalitetssäkra skylten Lokal servicepunkt

6 Måluppfyllelse

7 Lägesrapporter per den 30 september 2011

- 7.1 Redovisning av möjliga långsiktiga hållbara servicepunkter
- 7.2 Orter som inte hinner etablera långsiktiga utvecklingsförutsättningar under projekttiden

8 Framtidens servicepunkt

- 8.1 En servicepunkt har stor betydelse
- 8.2 Olika lokala entreprenörer
- 8.3 Vem ansvarar för att ekonomiska säkerställa driften på lång sikt
- 8.4 Lanthandel och nödvändiga åtgärder
- 8.5 Framtidens planering, etablering och finansiering av lokala servicepunkter

9 Våra tankar och förslag inför framtiden

- 9.1 Olika roller
- 9.2 Konkreta förslag

Bilagor

- 1 Projektbeskrivning
- 2 PM, principer och arbetsättet
- 3 Strategi
- 4 Enkät svar

Slutrapporten och bilagorna finns på www.helasverige.se

Förord

Projektet ”Lokala hållbara servicelösningar” har bedrivits under tiden 1 juni 2010 fram till 30 september 2011.

Projektets syfte har varit att definiera framgångs- och nyckelfaktorer när man arbetar för att få till stånd lokala och långsiktigt livskraftiga lösningar för lokal service i landsbygd och glesbygd. I det konkreta arbetet med servicelösningarna på projektorterna få tillgång till ett antal förebilder och goda exempel på arbetet med servicen, som kan vara till nytta för andra orter runt landet, som vill värna och utveckla den lokala servicen.

Den centrala projektledningsgruppen har bestått av fem personer. Förutom de regionala projektledarna, Bertil Degerlund, Benny Jansson och Bo Lönnqvist har Åse Blombäck, Hela Sverige ska leva och Carina Hördegård, Bygdegårdarnas Riksförbund ingått i gruppen. Till projektet har en styr- och referensgrupp knutits för att medverka i styrningen och diskussionen under arbetets gång. Medverkande parter har varit SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, SmåKom, Coompanion, Företagarna, Bygdegårdarnas Riksförbund, Jordbruksverket, Posten, Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, LRF och Hela Sverige ska leva. Även ytterligare parter har berörts av projektet, genom informations spridning om projektarbetet.

Härmed vill vi i projektledningsgruppen tacka för det förtroende det inneburit att ha fått arbeta med detta projekt. Arbetet med att försöka finna produktiva tillvägagångssätt för att skapa nya hållbara lösningar för samhällsservicen på landsbygden i Sverige har varit mycket intressant, liksom att få representera Hela Sverige ska leva i detta sammanhang. Det har varit värdefullt att få lära känna alla de engagerade människor som verkar och lever i de 15 orterna som ingår i projektet.

Ett särskilt stort tack till alla dessa!

Ett speciellt tack också till alla finansiärer och till alla representanterna i styr- och referensgruppen.

Stockholm den 30 september 2011

Bertil Degerlund

Benny Jansson

Bo Lönnqvist

Sammanfattning

Resultatet av projektet Lokala hållbara servicelösningar kan bedömas som mycket bra mot bakgrund av de förutsättningar som rått. Projektet har bedrivits i samarbete med de uttagna orterna och lett fram till följande:

- Orterna Byxelkrok, Stenberga, Påryd, Vede våg, Backe, Gideå och Gunnarsbyn har kommit igång med konkret utvecklingsarbete för att etablera/starta servicepunkter under hösten 2011. De har tillsammans med sina kommuner och länsstyrelser tagit fram projektplaner och bygger nu på sikt upp servicepunkter enligt de lokala geografiska förutsättningarna. Tillväxtverket finns också med som trolig medfinansier på en del av projektorterna.
- Övriga orter, Örsjö, Blankaholm/Solstadsström, Björkvik, Hammar, Seskarö, Glommerstråk, Moskosel och Kuttainen har alla förutsättningar att starta utvecklingsprojekt kring service och servicepunkter under 2012/2013. Detta under förutsättning att man, i första hand, hittar lösningar i samverkan med sin kommun. Kan man dessutom involvera exempelvis länsstyrelse, regionförbund, Tillväxtverket, statliga myndigheter, Leader, m fl är möjligheterna ännu bättre.

Övergripande slutsatser som projektet lett fram till är bland annat att:

- Den långsiktiga livskraften för en lokal servicepunkt är att den offentliga, kommersiella och ideella sektorn samverkar. När dessa nyckelintressen samlas och samverkar kring innehåll och verksamheter för en servicelösning, förbättras förutsättningarna för att lösningen blir långsiktigt hållbar och kan vidareutvecklas till ett utvecklingscentrum för lokalsamhället.
- Kommunerna har en nyckelroll i arbetet med lokala servicelösningar. Dels som kontaktansvarig mot statliga myndigheter men också som den part som stimulerar och uppmuntrar lokala och kreativa utvecklingskrafter. Dels har kommunerna själva ansvar för delar av den service som medborgarna behöver tillgänglighet till.
- De lokala utvecklingskrafterna har behov av ekonomiskt stöd uppifrån. Uppdragsersättning till de lokala entreprenörer som ansvarar för lokala servicepunkter är nödvändigt för att uppnå den eftersträvaransvärda långsiktigheten med servicepunkter. Ytterst bör det vara staten som genom finansiering långsiktigt realiserar ambitionerna som finns formulerade för den regionalpolitiska politiken.
- Även ett begränsat stöd i form av exempelvis lokala utvecklingscheckar till de lokala utvecklingsgrupperna har stor betydelse. Utvecklingsarbetet får högre status och att samhället genom checkarna bekräftar det betydelsefulla i att arbeta med utvecklingsfrågor.
- Även länsstyrelsernas/regionernas medverkan i projekt för serviceutveckling har stor betydelse. Bland annat därför att de har ansvar för stödförordningen gällande kommersiell service, eftersom de ansvarat för de regionala serviceprogrammen, samt därför att de handlägger ansökningarna till det nationella landsbygdsprogrammet.

1. Inledning

Slutrapportens kapitel 2 presenterar erfarenheterna som gjorts under projektiden. Under rubriken Lägesrapporter (kap 7) beskrivs hur arbetet planeras att drivas vidare på de 15 projektorterna efter att Hela Sverige ska leva slutfört sitt arbete. Rapporten avslutas med ett avsnitt om våra tankar inför framtiden (kap 8).

Till rapporten biläggs den servicestrategi som Hela Sverige ska leva har antagit. Vidare de lokala gruppernas åsikter framförda av dem själva i en enkät. Därutöver produceras en kortfattad populärversion vilken innehåller en sammanfattning av slutrapporten.

Syftet med rapporten är att väcka intresse för det genomförda projektet och erfarenheterna som gjorts samt skapa opinion för det framtida byggandet av servicepunkter.

1.1 Bakgrund

Att alla medborgare – oavsett bostadsort – har rätt att ha rimlig tillgång till offentlig och kommersiell service är en självklarhet i vårt samhälle. Rätten handlar inte enbart om individens och näringslivets behov utan också om att vårda förutsättningarna för vårt samhälles livskraft i hela landet.

Detta har Sveriges regering definierat i de mål och den inriktning som gäller för den regionala tillväxtpolitiken (www.regeringen.se/sb/d/2498/a/91394).

I målformuleringarna heter det bland annat att ”Hela Sveriges utvecklingskraft, hållbara tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas till vara.”

Vidare att den regionala tillväxtpolitiken bland annat ska inriktas mot;

”En god tillgång till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv i alla delar av landet.”

Detta innebär att det finns en övergripande och grundläggande målsättning att det i Sverige ska finnas en likvärdig tillgång till service, oberoende av var i landet det gäller.

Tyvärr går dock utvecklingen generellt sett i en annan riktning.

Serviceutbudet på landsbygden har nämligen väsentligt reducerats under de senaste tjugo åren. Denna utveckling har dessutom accelererat under 2000-talet. Orsakerna till dessa förändringar är flera och komplexa och strukturellt betingade.

En utveckling med minskande service är också självuppfyllande på så sätt att en servicenedläggning på en ort påverkar andra aktörer att följa efter med ytterligare nedläggningar. När skolan, bensinstationen, butiken eller annan service försvinner från en ort, följer ofta ytterligare nedläggningar eftersom tillgången till service är direkt knuten till bygdens eller ortens livskraft generellt sett. I en stor del av landet har serviceförsämringarna nu nått en sådan omfattning att grundläggande samhällsfunktioner håller på att sättas ur spel.

Men det finns möjligheter att vända utvecklingen! Med nya synsätt, statens och kommuners medverkan, ny teknik och avancerat servicesamarbete kan andra modeller än de konventionella tillämpas för att behålla och utveckla servicen i landsbygd och glesbygd.

1.2 Syfte

Syftet med projektet var att skapa och utveckla ett antal långsiktigt hållbara servicepunkter geografiskt spridda över landet och att dessa ska kunna bli goda exempel för andra runt om i Sverige.

1.3 Mål

Målsättningen med projektet var att det skulle leda till minst 5-7 långsiktigt hållbara servicepunkter. Med begreppet ”servicepunkt” menas en servicelösning i en bygd som i samförstånd mellan olika intressenter placeras på det mest optimala stället och att lösningen förmår erbjuda samverkande service från olika huvudmän såväl offentliga, kommersiella och ideella.

Målsättningen var vidare att verka för att utveckla en modell för långsiktiga servicelösningar då butik, drivmedelsstation eller annan servicegivare används som utgångspunkt för utökad service. Modellen för projektet har handlat om att i en bygd sammanföra olika intressenter för att ta ett samlat grepp på servicefrågorna och att en servicepunkt ska kunna tillhandahålla olika tjänster.

1.4 Urval av bygder

För att uppnå konkreta och hållbara servicelösningar i olika miljöer och befolkningsstrukturer valdes 15 bygder ut spridda över olika delar av landet.

Där fördes en dialog med lokalbefolkningen via de lokala utvecklingsgrupperna samt med berörda servicegivare.

Vid valet av bygder togs hänsyn till styrkan i det lokala engagemanget hos såväl de lokala utvecklingsgrupperna som hos övriga ideella organisationer liksom engagemanget hos berörda kommuner och länsstyrelser.

Det definitiva urvalet av bygder gjordes av Hela Sverige ska leva tillsammans med Tillväxtverket efter samtal med olika berörda aktörer och utifrån ett antal kriterier. Hela Sverige ska levas breda kontaktnät var av stor vikt för detta moment i projektet.

1.5 Tidig dialog med Tillväxtverket

Redan innan Tillväxtverket fick Näringsdepartementets beslut om medel för lokala hållbara servicelösningar hade Hela Sverige ska leva de första kontakterna med Tillväxtverket.

I dialog med Tillväxtverket utformades tankar och idéer för projektet vilket kunde starta den 1 juni 2010. Under projektets gång har ett flertal avstämningspunkter redovisats och diskuterats med Tillväxtverket. I februari 2011 gjordes en grundlig lokal lägesrapport. Den lägesrapporten gjordes av samtliga lokala projektgrupper. Rapporterna redovisades i samband med ett gemensamt nationellt seminarium i vilket representanter för samtliga lokala grupper deltog.

1.6 Hela Sverige ska levas organisation av projektet.

Hela Sverige ska leva har varit projektägare. Huvudfinansiärer har varit Tillväxtverket och Hela Sverige ska leva, samt de kommuner och länsstyrelser där de deltagande orterna ligger. Sverige delades in i tre regioner – en i norra Sverige, en i mellersta Sverige och en i södra Sverige. I varje

region fanns fem utvalda orter. En central projektledare tillsattes i vardera regionen varav en var projektsamordnare.

På respektive ort bildades efter sommarperioden 2010 en lokal projektgrupp bestående av representanter för den ideella sektorn, företagsamheten, föreningslivet, från kommunen och länsstyrelsen. På varje ort anställdes/engagerades en lokal projektsamordnare för att fungera som kontaktperson mellan den lokala nivån och den centrala projektledningen. Kontaktpersonen hade också rollen att driva på och stimulera projektarbetet lokalt. **Se bilaga 1**

1.7 Arbetssätt

Grundförutsättningen för projektet har varit att ta till vara underifrånperspektivet på bästa möjliga sätt. Att inspirera och stödja de lokala grupperna för att få fram lokalbefolkningens behov, synpunkter och visioner har varit viktigt. Mycket viktigt har varit att uppmuntra till samverkan mellan den lokala gruppen och kommunens företrädare. En av projektledningens teser (baserat på tidigare kunskaper och erfarenheter rörande lokal serviceutveckling) har varit att ett väl fungerande samarbete mellan lokala utvecklingsgrupper och de berörda kommunerna är avgörande för ett bra resultat av lokalt utvecklingsarbete. Att detta gällt även i det här projektet är en av projektets viktiga slutsatser och erfarenhet. Att jobba gemensamt för att skapa förutsättningar till dialog och att sedan omsätta det till operativ verksamhet tillsammans med kommun är ett arbetssätt som fungerar mycket väl.

Nedan följer en kort beskrivning i tre steg av arbetssättet för de lokala projektgrupperna. Citat från PM:et om arbetssätt och principer. **Se bilaga 2**

Steg 1

”En lokal projektgrupp bildas på varje ort och en lokal kontaktperson/samordnare utses. Kontaktpersonen/samordnaren ska vara länken mellan den centrala projektledaren och den lokala projektgruppen. I den lokala projektgruppen förutsätts en kommunal medverkan. Vid utseende av lokal grupp måste en bred förankring och jämlikt förhållningssätt betonas. Den lokala projektgruppen förbereder ansökan om medel till en förstudie gällande start av en lokal servicepunkt. Det nationella projektet bidrager med 10.000 kr, en lokal serviceutvecklingscheck, till den lokala projektgruppen som ersättning för bl a arbetet med grundinventering, projektansökan och studiebesök”.

Steg 2

”Förstudien påbörjas. Förstudien ska innehålla en grundinventering, dvs vilken service som finns idag samt förslag till en framtida vision, vilken ska ligga till grund för en projektplan för varje ort”.

Steg 3

”Då den lokala nivån och kommunen anser att den långsiktiga driften säkerställs kan ett konkret utvecklingsarbete starta för att servicepunkten etappvis ska kunna iordningställas.”

2. Erhållna erfarenheter

2.1 Vikten av att tydliggöra verkligheten kring projekt generellt.

Syften och målsättningar med ett projekt är – generellt sett – mycket viktigt att presentera klart och tydligt för de parter som inbjuds och förmodas ingå i ett projektarbete. Att vara tydlig är av stor betydelse redan när förfrågan ställs till olika parter om deras deltagande och medverkan.

Inom vårt projekt fanns dock vid starten en något svårdefinierbar bild gällande vad som menas med en servicepunkt, dess funktion och innehåll. Detta innebar således en viss otydlighet. Fördelen med att ett projekts inriktning hålls öppet är å andra sidan att processen nedifrån ger utrymme för kreativitet. Eftersom servicen i de flesta berörda bygderna har försvunnit eller håller på att försvinna har det varit naturligt för de lokala grupperna att redan sedan tidigare fundera över och titta på helhetslösningar för servicen.

Det är också betydelsefullt att det vid inledningen av ett projekt finns en tydlig plan för hur projektet ska omhändertas efter projekttidens slut. I vårt fall har funnits tveksamheter både kring vem som ska vara lokal projektägare och vem som skall finansiera servicepunkten efter att Hela Sverige ska levas projektet slutförts.

Vi kan konstatera att projektet, för att fler skulle ha nått slutmålet med ett stabilt långsiktigt ägaransvar, skulle ha tjänat på om projektet sträckt sig över en längre tidsperiod än det dryga år som stått till vårt förfogande.

2.2 Den nationella nivåns betydelse.

Staten, statliga myndigheter och verks roller när det gäller lokal service är mycket viktig. Detta har bekräftats med stor tydlighet under projektets gång.

Flertalet kommuner har varit tveksamma om hur man ska gå vidare efter att Hela Sverige ska levas projekt avslutats.

Den roll som den nationella nivån ska spela i framtiden har alltså stor betydelse för servicefrågornas utveckling på regional nivå.

2.3 Den lokala förankringen och kommunernas medverkan

Det lokala engagemanget har haft stor betydelse i projektarbetet. Vid valet av bygder togs hänsyn till styrkan i det lokala engagemanget hos såväl de lokala grupperna som hos övriga ideella organisationer, kommuner och länsstyrelser.

Grundförutsättningen för det lokala arbetet var att bilda lokalt förankrade projektgrupper på varje ort, sammansatta av intressenter från flera sektorer inom lokalsamhället. Grupperna skulle om möjligt söka finansiering för förstudier hos Leader, länsstyrelser, arbetsförmedling eller andra finansiärer. Föresatsen var att de lokala grupperna i en förstudie skulle inventera, behovsundersöka och ta fram lokala utvecklingsplaner för servicen för organisering i lokala servicepunkter i respektive bygd.

Samtliga orter har genomfört förstudierna på lite olika sätt. Viktigt har varit att få kommunerna att förstå sin betydelse och att operativt medverka i det lokala projektarbetet. Här har resultatet varierat. Vissa kommuner har helt förstått sitt ansvar och sin roll medan andra kommuner har intagit en mer tveksam och försiktig hållning.

Vår inställning har varit att ett underifrånperspektiv och nära samarbete med kommunerna skulle gälla för projektarbetet. Se mer om kommunernas stora betydelse i avsnitt 3.1.

2.4 Den lokala utvecklingscheckens betydelse

För att förbättra förutsättningarna för de lokala grupperna att ta fram projektansökningar, anskaffa sakkunskap, medverka på konferenser och förstärka den lokala finansieringen har de lokala grupperna beviljats en lokal utvecklingscheck på 10 000 kronor.

Vi vill lyfta fram att utvecklingschecken gett de lokala deltagarna möjligheten att delta på exempelvis konferenser på ungefär samma ekonomiska villkor som deltagande betalda tjänstemän. De lokala gruppernas egna synpunkter kan sammanfattas enligt följande: Den lokala utvecklingschecken har haft en stor psykologisk betydelse, den visar att man tror på den lokala nivåns förmåga. Checken har kunnat användas för köp av tjänster och för att genomföra vissa arbetsinsatser. Checken har skapat möjligheter att hyra lokaler och gett ökade möjligheter att lokalt mobilisera och informera om projektet.

3. Olika roller

3.1 Den kommunala medverkan är en förutsättning

Utgångspunkten i projektarbetet har varit att kommunerna är den part som har det demokratiska ansvaret för den offentliga servicen. Det är kommunerna som levererar den service som de själva har ansvar för och det är kommunerna som har det demokratiska mandatet att förhandla med statliga myndigheter och verk. Den lokala nivåns roll är att medverka i planeringsprocessen, lyfta fram det lokala behovet och ge förslag på lämplig lokal utförandeform.

Det kan tydligt konstateras att inom de projekt där kommunala tjänstemän och politiker aktivt medverkat, så har projekten varit mer framgångsrika.

Exempel på kommunala frågeställningar:

- Hur kommer staten att medverka i framtiden?
- Hur kan vi starta servicepunkter i andra kommundelar?

3.2 Tillväxtverkets roll och fortsatta medverkan

Målsättningen var att 5–7 orter skulle lyckas att visa bärkraft inom projektets tidsram.

Tillväxtverkets generella utgångspunkter kring projektet var att kopplingar skulle finnas mot lokalt och regionalt tillväxtarbete samt att hitta hållbara lösningar över tiden och att de ska komma medborgare och företag till nytta i serviceglesa områden. Dessutom ska idéer och goda exempel spridas i landet.

Kommunen och staten måste på något sätt ge en uppdragsersättning till den lokale entreprenören för att uppnå den önskvärda långsiktigheten. Kommunen måste dessutom visa ett mycket starkt engagemang i form av stöttning av det fortsatta arbetet med en fungerande servicepunkt.

Eftersom Tillväxtverkets Lokala servicelösningar fått förlängd tid fram till hösten 2013 för att bidra med finansiering till lokala servicelösningar så finns skäl att ta upp en diskussion med Tillväxtverket om ekonomiska bidrag till de orter inom projektet som visar bärkraft. Med anledning av att Tillväxtverket endast kan gå in med 50 % är övrig medfinansiering den ”nöt som måste knäckas” på något sätt.

3.3 Hela Sverige ska levas roll

Centralt har Hela Sverige ska leva vid olika tillfällen tagit kontakter med regeringen i syfte att påpeka behovet av att centrala åtgärder bör vidtas som säkerställer de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna för etablering av lokala servicepunkter. Hela Sverige ska leva har dessutom tagit fram en strategi för det långsiktiga arbetet inom serviceområdet. **Se bilaga 3**

Från projektledningens sida har samtal dessutom förts med Posten om samarbetsmöjligheter mellan de lokala servicepunkterna och lantbrevbärarna. Inga konkreta resultat har hittills uppnåtts. Post Nord och Posten bedömer att förslaget om att införa mobila servicepunkter via lantbrevbärningen inte är förenlig med Postens verksamhet eller samhällsuppdrag.

3.4 Länsstyrelsernas och regionernas roll

Länsstyrelserna/regionerna har visat ett stort intresse för projektet. Anledningen till detta är med stor sannolikhet att de idag har ansvar inom serviceområdet exempelvis för stödförordningen om kommersiell service. De har också antagit regionala serviceprogram och dessutom handlägger de landsbygdsprogrammet.

Länsstyrelserna/regionerna känner det också som naturligt att samarbeta med Tillväxtverket. Deras medverkan har varit en betydande framgångsfaktor både för projektekonomi och för projektets legitimitet.

För genomförandet av det fortsatta utvecklingsarbetet kommer länsstyrelsernas/regionernas roll som delfinansierare av utvecklingsmedel från landsbygdsprogrammet att vara av avgörande betydelse.

Länsstyrelserna/regionernas medverkan under utvecklingsarbetet är också av betydelse för att Tillväxtverket ska kunna skaffa sig en uppfattning av vilken roll myndigheten kan ha i ett framtida byggande av servicepunkter.

3.5 Kommunernas roll

Utifrån erfarenheterna om kommunernas betydelsefulla roll har vi för kommande utvecklingsarbete ställt kravet att kommunerna i nära samverkan med den lokala nivån helst ska vara projektägare.

Detta ställningstagande grundas på att det är kommunerna som har det demokratiska ansvaret för servicen och att detta inte kan eller ska tas över av den lokala nivån. Som tidigare nämnts ska kommunerna som projektägare arbeta i ett nära samarbete med den lokala nivån inom planerings-, genomförande- och beslutsprocessen. Exempelvis bör beslut om platsen och tänkt lokal entreprenör för servicepunkter tas i samförstånd.

3.6 Länsbygderådets roll

Det är av stor betydelse att länsbygderåden hålls informerade och delaktiga samt om möjligt tar en aktiv roll i sina län. På så sätt kan de bygga upp och sprida kunskap inom sitt verksamhetsområde. Länsbygderåden kan tillsammans med regionala myndigheter söka medel för att aktivt arbeta med servicefrågorna. På så sätt kan Länsbygderåden ha en avgörande roll när Hela Sverige ska levas centrala projekt avslutas inom serviceområdet och även inom andra områden.

3.7 De centrala projektledarnas roll

Generellt sett har arbetssättet inom alla tre projektregionerna bestått av rådgivande kontakter mot den lokala, kommunala och mot länsnivån. Arbetet har inriktats mycket mot ett samverkande lagarbete mellan de nämnda parterna.

Exempel på projektledarnas insatser är medverkan vid lokala möten, medverkan vid kommunala och länsvisa sammankomster om projektets utvecklingsmöjligheter på kort och lång sikt, samt medverkan i generella diskussioner om de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna och strategierna.

3.8 De lokala projektsamordnarnas roll

Av största betydelse och helt avgörande har varit att skapa resurser och möjligheter för de lokala projektsamordnarna. Detta för att de skulle få rättvisa och bra förutsättningar att jobba med den lokala förstudiens många frågor och uppgifter på betald arbetstid.

Projektsamordnarna var länken mellan den centrala projektledaren och den lokala projektgruppen. Det var en avgörande faktor för orternas/bygdernas resultat i projektet. De lokala projektsamordnarna har rekryterats utifrån lokal kännedom, engagemang och högt förtroende i bygden.

3.9 Den lokala nivåns och den lokala entreprenörens roll

Lokala representanter bör ingå i den styrgrupp som har verksamhets- och driftansvar för servicepunkten. Gruppen bör också ansvara för vidareutvecklingen av servicepunkten över tiden. Därmed stärks den lokala demokratin.

En lokal entreprenör bör ges uppdrag av kommunen att sköta verksamheten i servicepunkten. Uppdraget bör vara avtalsreglerat under en tid av 3–5 år. Entreprenören måste få adekvat utbildning och ha högt förtroende och status i lokalsamhället. Nya arbetstillfällen kan genom detta skapas i bygden.

En av de vanligaste mötesplatserna i en bygd är lanthandeln. I majoritet av de 15 orterna är lanthandeln den givna servicepunkten. Men samlingslokaler (bygdegårdar, Folkets Hus och parker och Våra gårdar), andra gemensamma byalokaler, befintliga företags och offentliga lokaler m fl kan också fungera som servicepunkter.

4. En konferens med mersmak

En konferens anordnades inom projektet på Arlanda Hotellby den 2–3 mars 2011.

Konferensens syfte var att deltagarna från de 15 orterna skulle få träffas och utifrån sina erfarenheter och sin unika situation presenterade sitt utvecklingsarbete. Tillsammans med representanter för kommuner, länsstyrelser, länsbygderåden och Tillväxtverket inspirerades samtliga deltagare under dessa två dagar och vid slutsummeringen konstaterades att utifrån de gällande förutsättningarna har bygderna kommit långt.

Näringsdepartementet presenterade sitt arbete med servicefrågan och SmåKom presenterade sitt projekt inom serviceområdet. Detta var viktiga inslag i konferensen för att alla skulle få insikt i helheten och en bra information om andra konstruktiva insatser som sker för servicen på landsbygden.

Erfarenhetsutbyte, information och nätverksbyggande var konferensens ledord som uppfylldes med råge.

5. Kvalitetssäkring

5.1 Utvecklingsarbetet med att etablera långsiktigt hållbara servicepunkter

Alla femton orterna har goda förutsättningar och en stark vilja för utveckling av sin bygd. Förutsättningarna är dock olika och man har kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete med servicefrågan. Idag kan inte människorna på landsbygden bortse ifrån den utveckling som skett med neddragningar inom i stort sett alla serviceområden. För att komma fram till en utvecklingsplan för en lokal hållbar servicepunkt måste som regel alla bygder genomgå en ganska omfattande diskussion och process kring servicen inom de flesta områden. Utvecklingsarbetet och förberedelser kring servicefrågor bland de femton orterna bedrevs på vissa orter redan innan projektet startade. Några hade kommit väldigt långt i sitt ”tänk” medan andra startade sitt arbete i och med att Hela Sverige ska leva inbjöd till att delta i projektet.

Flera bygder hade alltså valt att titta på sin service utifrån ett helhetsperspektiv då bl a frågor om äldreomsorg, skola, drivmedel och dagligvaror ingått.

Denna process måste få ta sin tid och processas ordentligt. Detta måste också sättas in i ett sammanhang tillsammans med kommunen och därför har man inte kunnat eller hunnit att fokusera tydligt på målet mot en konkret servicepunkt. Samarbetet och processen med respektive kommun är otvetydigt nyckeln till framgång.

Det behövs alltså en lokal strategi om hur man ska närma sig sin kommun för att få bästa möjliga förutsättningar.

Samtidigt kan vi konstatera att kommunerna frångår sig stora delar av ansvaret för lokal samhällsservice på landsbygden. Det innebär att man mer eller mindre tvingar invånarna att ta sig in till tätorten för att få offentlig service. Den kommunala ekonomin är en bidragande orsak till kommunernas ovilja till lokala satsningar. Man ser helt enkelt inga möjligheter för satsningar på lokal service eftersom ekonomiska resurser saknas.

Samarbetet mellan länsstyrelsen, regionen, kommunen och den lokala nivån samt tiden för processen i bygderna är avgörande för ett framtida lyckat projekt med servicepunkten.

Många har fortfarande chansen men det kan ta olika lång tid beroende på varje orts unika förutsättningar.

5.2 Kvalitetssäkring av begreppet servicepunkt

För att i framtiden ge medborgaren god service krävs stöd via IT för att nå kontakt med offentliga myndigheter. Genom ett personligt och inte enbart handläggande stöd så utvecklas servicen för medborgaren i servicepunkten.

Begreppet servicepunkt behöver definieras och på något sätt standardiseras. Var man än befinner sig i Sverige är det bra om begreppet servicepunkt känns igen som en plats där service finns. Önskvärt är att servicepunkten kan markeras med en enhetlig skylt.

En servicepunkt ska alltid innehålla ett offentligt grundservicepaket där man kan få personlig hjälp. Servicepunkten ska hållas öppen och tillgänglig varje dag utifrån lokala och kommunala överenskommelser.

5.3 Kvalitetssäkring av begreppet grundservicepaket

Målsättningen är att via befintlig teknik kunna finna former för ett framtida innehåll i ett offentligt grundservicepaket samt hur personalen på servicepunkten kan få en ändamålsenlig stödfunktion.

Målet är att bygga upp en teknisk plattform för ett databaserat offentligt grundservicepaket och till detta koppla nödvändiga utbildningar och ersättningsnivåer.

Principiellt bör servicehållaren kunna ge medborgaren information, upplysningar, vägledning, hjälp att hitta rätt, ge rådgivning, boka tider, göra administrativa förberedelser, m.m.

Medborgaren ska kunna få personlig service eller ha tillgång till självservice.

Detta avser kommunal service liksom service från statliga myndigheter som exempelvis arbetsförmedling, skatteverk, försäkringskassa, etc.

Grundservicepaketets innehåll kan efterhand utökas med annan typ av service som medborgarna efterfrågar.

Övrigt serviceinnehåll skall anpassas till det lokala behovet.

6. Måluppfyllelse

I ansökan till Tillväxtverket angavs målsättningen att 5–7 st långsiktigt lokala hållbara servicepunkter skulle bli resultatet av projektet. Inom projektet bedömer vi att 7 långsiktigt hållbara servicepunkter blivit resultatet och är etablerade inom en tidsrymd av två år.

Målet har uppnåtts genom att länsstyrelser och kommuner gått in med medfinansiering under denna tidsperiod och i en del projekt har också Tillväxtverket gått in med ytterligare medel.

Projektägarskapet efter den tid då Hela Sverige ska levas projekt avslutas diskuteras just nu på dessa ställen.

Vi anser att förutsättningar finns för att nå målet med projektet. Men långsiktigare än ovan nämnd tidsperiod kan inte garanteras eftersom det i så fall fordras beslut både på regerings- och riksdagsnivå för den fortsatta finansieringen.

7. Lägesrapporter per den 30 september 2011.

Nedan följer en kortfattad redogörelse om de femton orterna. Mer kunskap och detaljer finns i bifogade enkätsvar. **Se bilaga 4**

7.1 Redovisning av möjliga långsiktigt hållbara servicepunkter

Backe, Strömsund kommun, Jämtlands län.

Fjällsjöbygdens intresseförening har säkerställt lokal i centrum av Backe.

Föreningen och kommunen har arbetat i samverkan för start av verksamhet under juli eller augusti 2011.

Arbetet inriktades mot att rekrytera personer, diskutera verksamhetsmässiga frågor såsom öppettider och vilket serviceinnehåll som stegvis skulle byggas upp. Arbetet med utvecklingen av servicepunkten har gått fort i Backe beroende på att bygden arbetat under en längre tid med olika typer av servicefrågor. Av den anledningen fanns många lokalt förankrade dokument att bygga vidare på.

Vedevåg, Lindesbergs kommun, Örebro län

Målsättningen är att placera den blivande servicepunkten i Vedevågs lanthandel. För att så skall bli fallet krävs en utbyggnad. Diskussioner äger rum mellan den lokala nivån, kommunen och länsstyrelsen om den slutliga finansieringen. Diskussionerna förs utifrån ett förstudiedokument som utarbetats i samverkan mellan kommunen och den lokala nivån. Lokal start av servicepunkt beräknas till september 2011. Arbetet i Vedevåg har underlättats av att Lindesbergs kommun under en lägre tid arbetat aktivt med landsbygdsutvecklingsfrågor.

Gideå, Örnsköldsviks kommun, Västernorrlands län

Målsättningen i Gideå var inledningsvis att Gideå Bygdegårdsförening skulle etablera en servicepunkt i Bygdegården. En utmärkt tanke då bygdegården redan innehåller olika typer av kommunal service, exempelvis skola, bibliotek. Under arbetets gång tvingades den dåvarande lanthandeln att läggas ned, men har senare genom ett brett lokalt engagemang åter kunnat öppna. I det läget enades man lokalt om att lanthandeln var den rätta platsen för etablering av servicepunkten. Inom Bygdegårdsföreningen har man under arbetets gång utvecklat ett förslag om att inom bygdegården etablera ett Tillväxtkontor innehållande olika typer av kommunal verksamhet. Kommunen arbetar aktivt med ett utvecklingsprogram inom serviceområdet. Bedömningen är att Gideå kan bli ett intressant utvecklingsområde bl a med anledning av att man bedriver ett arbete inom både området service och tillväxt.

Gunnarsbyn, Bodens kommun, Norrbottens län.

Med utgångspunkt från den lokalutvecklingsplan och i nära samverkan med kommunen kommer ett utvecklingsprojekt att drivas av kommunen de närmaste två åren.

Två servicepunkter ska startas i kommunen varav en i Gunnarsbyn. Det lokala servicekontoret som finns i industrihuset i byn och som ägs av den ekonomiska föreningen (Råek), ska under projekttiden vidareutvecklas och permanentas som servicepunkt.

Lokala gemensamhetsföreningar kommer på uppdrag av kommunen att projektleda den lokala servicepunktens utveckling och start tillsammans med den kommunala projektsamordnaren. Projektet som ägs av Bodens kommun pågår i två år och finansieras av Tillväxtverket, länsstyrelsen och kommunen.

Byxelkrok, Borgholms kommun, Kalmar län

Förstudien har resulterat i att, förutom grundinventeringen, en ansökan har lämnats till Länsstyrelsen för iordningställandet av lokal där servicepunkten ska etableras och att en ansökan lämnats till Borgholms kommun för drift av servicepunkten. Arbetet med uppbyggandet i servicepunkten startar den 1 oktober 2011 och kommer att pågå fram till 30 september 2013. Butiksägaren i ICA Nära i Byxelkrok kommer att vara projektledare under projekttiden. Borgholms kommun blir projektägare. Poängteras bör också att i Byxelkrok har inom ramen för service en drivmedelsanläggning nyetablerats och en hjärtstartsapparat installerats. Borgholms kommun har nyligen redovisat kommunens tillväxtambition på norra Öland. De ser servicepunkten som en mycket positiv förutsättning för områdets utveckling.

Påryd, Kalmar kommun, Kalmar län.

Grundinventeringen och sammanställningen över önskvärd service är gjord. Byalaget valde att genom en enkät till samtliga hushåll i Påryd med omnejd få en bild av serviceläget.

Bland önskemålen fanns till exempel större ytor i ortens dagligvarubutik. Mer öppethållande på biblioteket. Ökad trygghet för de boende.

Länsstyrelsen har aktivt deltagit vid gemensamma träffar i Påryd. En tillfällig plats i affären kommer att iordningsställas som servicepunkt. Regionförbundet i Kalmar län har på senare tid genom sitt projekt Digidel involverats i serviceprojektet. Genom Digidelprojektet kommer affärspersonalen, bibliotekspersonalen och allmänheten att erbjudas data/internetutbildning. Vid årsskiftet 2011/2012 räknar butiksägaren att en utbyggnad av affären ska stå klar. Den permanenta servicepunkten kommer då att förläggas i nybyggnadsdelen i affären. Under de kommande två åren kommer servicepunkten att fyllas med innehåll. Biblioteket kommer också att på sikt integreras i affären vilket innebär ökade öppethållande för biblioteket.

Stenberga, Vetlanda kommun, Jönköpings län.

Den lokala projektgruppen har utformat en väl strukturerad utvecklingsplan. Affären som ligger mitt i byn är mycket viktig. Affären är en samlingsplats och den naturliga platsen för en servicepunkt. Gruppen arbetar med att föra dialog med bybor, berörda myndigheter, kommun och övriga parter för att få en servicepunkt som uppfyller Stenbergabornas önskemål och behov.

Servicepunkter kommer tillfälligt att inrymmas inom affärens nuvarande ytor med efter en utbyggnad av affären kommer servicepunkten att förläggas dit. Under december 2010 speglade SVT Smålandsnytt Stenberga under en serie under en hel vecka.

SVT Rapport hade också under samma vecka ett inslag om servicen i Stenberga.

7.2 Orter som inte hinner etablera långsiktiga utvecklingsförutsättningar under projektperioden.

Vi kan konstatera att det på en del orter har tagit längre tid att finna de lokala arbetsformerna och att etablera samarbetet mellan den lokala och kommunala nivån. Utvecklingsprojekt som "Lokala hållbara servicelösningar" där man delvis försöker "bryta ny mark" tillsammans med andra samhällsaktörer och intressenter tar naturligtvis ganska lång tid.

Vårt projekt är inget undantag. Förankringsarbetet och processen med olika parter måste få ta tid. Inte minst att i det lokala samhället förankra, informera och undersöka människornas behov och visioner.

De lokala projektgrupperna har som nämnts tidigare i rapporten inte kunnat undvika att se över hela servicestrukturen i sin bygd. Det fundamentala när människor i lokalsamhället tar sig an servicefrågorna är att titta på helheten i bygden. Alla lokala grupper har startat en dialog med sin kommun. Sådana diskussioner och processer tar mycket tid. Dessutom menar vi att på vissa orter lyckades vi inte fullt ut att förklara för kommunerna deras roll i arbetet tillsammans med den lokala projektgruppen. Ovan nämnda faktorer är i sig inget unikt utan vi menar att det är helt naturligt och ganska förutsägbart i ett projekt av denna art.

Alla dessa orter har på lite längre sikt bra möjligheter att finna en lösning inom serviceområdet. Det kräver dock ett fortsatt kommunalt och regionalt stöd, gärna kopplat till ett centralt sådant.

Örsjö, Nybro kommun, Kalmar län.

Örsjö är unikt på så sätt att bygden varken haft någon dagligvarubutik eller något byalag.

Målsättningen/visionen är att det 2013/2014 ska finnas en nybyggd dagligvarubutik i kombination med restaurang, en drivmedelsanläggning och en servicepunkt i Örsjö i anslutning till den starkt trafikerade vägen mellan västkusten och östkusten.

Fortlöpande kontakter förs med kommunledningen i Nybro.

Någon praktisk verksamhet med inriktning på uppbyggandet av en servicepunkt hann inte bli aktuell under projektiden.

Blankaholm, Västerviks kommun, Kalmar län.

Samhällsföreningen har i början av förstudien haft en bred serviceansats baserad på den utvecklingsplan som togs fram under 2009.

En fokusering har under senare delen av projektiden gjorts på utvecklandet av en servicepunkt knuten till affären i Blankaholm.

I det korta perspektivet planeras en tillfällig plats för servicepunkten att skapas i affärslokalen genom att några väggar i befintlig affärslokal tas bort. Planenligt pågick detta arbete fram till sommaren.

Plötsligt i slutet av augusti meddelade butiksägaren att han har för avsikt att avyttra butiken vilket gör att den planerade starten av servicepunkten skjuts på framtiden. En diskussion pågår med nya intressenter att driva butiken vidare. Under september/oktober kommer beskedet om butikens framtid att avgöras.

Björkvik, Katrineholms kommun

Inriktningen är att skapa en servicepunkt inom ramen för ett socialt företag. Den lokala nivån, kommunen och länsstyrelsen diskuterar olika typer av lösningar. Med all sannolikhet hinner inte några beslut fattas som ger förutsättningar för verksamhetsstart under projektperioden.

Hammar, Askersunds kommun, Örebro län

Lokalt, kommunalt och på länsnivån är man överens om att lanthandeln är den rätta platsen för etablering av en servicepunkt. Det finns i nuläget tveksamheter kring projektägande, finansiering, m.m. Dessa faktorer innebär att ingen praktisk verksamhet startat inom projektperioden

Kuttainen, Kiruna kommun, Norrbottens län.

Visionen och planen är att i byns privatägda industrihus bygga in en ny affärslokal i samverkan med ortens lanthandlare. För att så ska bli fallet måste en ombyggnation göras. Affärsidkaren och industrihusägaren har bra möjligheter att söka offentliga medel för investering och ombyggnation. Under projektet har brandvärn och verksamheten ”I väntan på ambulans” tagits in som hyresgäst i huset. Fjällräddningen hyr också en liten del i huset. Vidare finns idéer om samarbete med Finland, friskolan och lokala företagare. Dessutom finns visionen att i nästa steg vidareutveckla drivmedelsstationen under konceptet, Bymacken.

Kommunen är positiv till planerna i Kuttainen och har genom sin landsbygdsutvecklare aktivt medverkat i diskussionen och kommer att vara behjälplig att forma projektansökningar för en servicepunkt i Industrihuset. I dagsläget saknas dock den lokala lösningen för att bygga in affären i industrilokalen. Vilket innebär att servicelösningen/punkten inte kan bli verklighet ännu.

Seskarö, Haparanda kommun, Norrbottens län.

Seskarö Bensin och service är en ny ekonomisk förening som startat en kiosk- och grillverksamhet samt drivmedelsförsäljning under 2010. Föreningen ansvarar för den lokala samordningen av projektet ”hållbara lokala servicelösningar” och genomför en förstudie som blir klar i slutet av 2011. Kommunen är positiv till Seskarös lokala arbete och det finns goda förutsättningar för ett fortsatt utvecklingsarbete.

I sammanhanget bör nämnas att den lokala sågen startats igen med ett 20-tal anställda vilket ger en bra potential för serviceutveckling.

Den lokala utvecklingsplanen och resultatet av förstudien ska presenteras och processas med kommunen under slutet av året och möjlighet finns för ett utvecklingsprojekt på Seskarö under 2012.

Glommersträsk, Arvidsjaurs kommun, Norrbottens län.

Den första januari 2011 började Glommersträsk tillsammans med Moskosel sin förstudie om hållbara lokala servicelösningar. Båda byarna samarbetar i förstudiearbetet med en gemensam projektledare.

Man lägger stor vikt vid att intervjua byns invånare. Byns unga har särskilt stor betydelse i intervjuerna och bygdens företagare ges också stort inflytande i förstudien. Svaren ska ge en bred

bild och bra grund att stå på när man ska börja forma planerna för att gå vidare i nästa steg. Flera diskussionsmöten genomförs med olika kommunala förvaltningar som ett led i att förankra och processa förslag kring den lokala utvecklingsplanen.

I dagsläget är ännu inget bestämt om hur och var servicepunkten ska ligga och hur den ska organiseras.

Kommunen är positiv till serviceprojektet och bygden planerar att genomföra ett utvecklingsprojekt, steg 2 under nästa år.

Moskosel, Arvidsjaurs kommun, Norrbottens län.

Inriktningen är nu att bygga in servicen/servicepunkten i byns skola. Det arbetet och kontakterna med kommunen, berörda parter och intressenter kommer att intensifieras under hösten 2011 för att man ska kunna forma planen för nästa steg. Tanken är söka nytt utvecklingsprojekt under 2012.

Visionen är också att starta en lokal butik i framtiden.

Moskosel genomför tillsammans med Glommersträsk sin förstudie om hållbara lokala servicelösningar. Båda byarna samarbetar i förstudiearbetet med gemensam projektledare.

Intervjuer med bygdens invånare om deras behov har en central roll i förstudien.

Under hösten och vintern bildades en ekonomisk förening i byn som har byggt och startat en ny drivmedelsanläggning, Bymacken. Satsningen på den nya drivmedelsstationen visar på stark lokal initiativkraft.

8. Framtidens servicepunkt

8.1 En servicepunkt har stor betydelse

Innehållet i framtidens servicepunkter måste på ett tydligt sätt beskrivas och slutligen fastställas. Allt eftersom tiden går kommer mer fakta kring utbildningsbehovet för verksamma i servicepunkten att lyftas upp.

Vi kommer att lära oss mer om sekretessfrågor, behov av öppethållande och hur samarbetet ska organiseras med offentliga myndigheter samt samarbetet inom kommunen och mellan kommunen och den lokala nivån.

Ekonomiskt kommer en bild att växa fram om behovet av lokalinvesteringar, behovet av lokalytor och nödvändiga inventarier för driften samt kostnader för dessa. Behov av nödvändiga avtal kommer att åskådliggöras och en bild av hur avtalen innehållsmässigt kan byggas upp samt det som krävs för att leva upp till integritetsbehov med mera.

Servicepunkten kan mycket väl utvecklas till ett lokalt servicecentra för bygden med flera verksamheter involverade.

Om den politiska viljan finns på alla nivåer liksom ett tydligt engagemang från lokalsamhället kan nya strukturer komma att prövas i intressanta pilotförsök om hur vi kan organisera offentliga verksamheter i samverkan med övriga sektorer på landsbygd och glesbygd.

8.2 Olika lokala entreprenörer

Lanthandeln och därmed affärsidkaren är en naturlig plats och en naturlig entreprenör för en lokalt uppbyggd servicepunkt. Om det finns en bensinmack som sköts av handlaren så stärks mötesplatsen och driften påtagligt. Om handlaren är engagerad i bygdens utveckling skapar det extra stora möjligheter att hitta ”fler ben att stå på” för att säkerställa driften långsiktigt.

Föreningar av typen ekonomiska och ideella föreningar med flera som redan idag jobbar med bygdeutveckling samt företag och offentliga inrättningar har också möjligheter att utveckla en lokal servicepunkt.

Särskilt ekonomiska föreningar som verkar som gemensamhetsföretag med fokus på lokal utveckling inom flera områden har bra förutsättningar att starta och driva servicepunkter.

8.3 Vem ansvarar för att ekonomiskt säkerställa driften på lång sikt?

Flera av bygderna kommer tillsammans med sin kommun eller med stöd av sin kommun att söka utvecklingsprojekt för att starta lokala servicepunkter. Projekten kommer troligen att pågå i en utvecklingsfas under ett till två år. Länsstyrelser och kommuner hjälps åt med finansieringen, möjligen också tillsammans med Tillväxtverket. Men efter den tiden kommer det finnas svårigheter att hitta långsiktiga resurser som säkerställer driften över tiden. Vi tror inte att kommunerna kan ta det ansvaret själva. Visst kan kreativiteten och de lokala projektens handlingskraft säkert hitta lösningar som kan stärka driften långsiktigt, men vi tror inte att det är tillräckligt. Därför sätts förhoppningar till att staten tillskjuter resurser till kommunerna så att kommunerna orkar med driftansvaret samtidigt som man ges möjligheter att utveckla samhällsservicen på landsbygden. Såväl kommuner såsom statliga myndigheter och verk, regioner och länsstyrelser bör vara behjälpliga med uppbyggandet av servicepunkter. Personella stödande åtgärder i servicepunkterna är viktiga vilket innebär att utse kontaktpersoner, bistå med information och utbildning om nya tjänster, m.m.

8.4 Lanthandel och nödvändiga åtgärder

Inom projektet kan vi se att på ett flertal platser har lanthandelsbutiker lagts ned eller är på väg att läggas ned. Vi konstaterar därför att de åtgärder som hittills vidtagits inte är tillräckliga. Långsiktigt förstärkande åtgärder måste till om lanthandeln i framtiden ska kunna bli en viktig aktör vid byggandet av framtidens servicepunkter. Den framtida inriktning som samhället bör innta är att sänka varors transportkostnader, kostnaderna för drift av lokaler och en samordning mellan det kommersiella, offentliga och det ideella produkt- och tjänsteutbudet. För att öka möjligheten för lanthandeln att bli en viktig grundsten i byggande av servicepunkter på landsbygden krävs ett antal åtgärder som varustransportstöd och samordnade transportlösningar. Om lanthandeln kan samordnas och exempelvis gå samman i en gemensam lanthandelsförening skulle det kunna bli landets största varuhus.

8.5 Framtidens planering, etablering och finansiering av lokala servicepunkter

Det är rimligt att staten och kommunerna i samverkan finansierar den framtida driften av servicepunkter. På så sätt kan båda parter i samverkan bidra till att återställa delar av den offentliga service som försvunnit på landsbygden och därmed stärks förutsättningarna för tillväxt. För att kunna åstadkomma en säkerställd finansiell bild av antalet servicepunkter ges kommunerna ansvaret för utarbetandet av en kommunal infrastrukturplan för servicepunkternas placering. Arbetet med infrastrukturplanen ska ske i nära samråd med den lokala och länsvisa/regionala nivån. Genomförandet av arbetet ska samordnas med regionala serviceplaner.

För tillhandahållandet av det offentliga grundservicepaketet ska den lokala entreprenören erhålla en uppdragsersättning, vilket bör regleras i ett långsiktigt avtal med kommunen på minst tre år. Enligt de bedömningar som gjorts inom projektet beräknas tjänster och driftskostnader uppgå till ca 300 000 kronor per servicepunkt och år.

Det är av stor betydelse att servicepunkten kan tillhandahålla ett lokalt efterfrågat serviceutbud för sin långsiktiga ekonomiska bärkraft. Exempelvis service via uttagsautomat, Svenska Spel, ATG, Systembolag och Apoteksbolagets tjänsteutbud.

9. Våra tankar och förslag inför framtiden.

9.1 Olika roller

Vår slutsats är att kommunernas medverkan i nära samarbete med den lokala nivån är en betydande framgångsfaktor och bör därför eftersträvas i fortsatt uppbyggnad av servicepunkter.

Att kommunen i samarbete med den lokala nivån har ansvaret för det framtida utvecklingsarbetet är en självklarhet. Ambitionen bör vara att bygga upp en heltäckande kommunal infrastruktur för servicen i lokalsamhällena.

Målet bör vara att efter en gemensam bedömning finna former för överenskommelser som kan ge den lokala nivån ett utökat planerings- och beslutsansvar för servicepunkten. Detta skulle skapa förutsättningar för försök med lokala områdesstyrelser med helhetsansvar för den offentliga servicen i lokalsamhället.

Lokala entreprenörer kan driva och sköta verksamheten i servicepunkten med långa hållbara avtal, 3–5 år, med kommunerna som huvudman. Kommunernas medverkan i det framtida arbetet bör lösas med en långsiktigt säkerställd delfinansiering från staten.

Vi rekommenderar att det framtida utvecklingsarbetet med etablering av servicepunkter ges en tydlig beskrivning av det möjliga innehållet i servicepunkterna samt hur det ska organiseras och finansieras långsiktigt. Vidare bör ett kvalitetssäkrat offentligt grundservicepaket finnas i varje servicepunkt.

För att ytterligare stärka tillväxt och attraktionskraft över hela landet bör Hela Sverige ska leva stödja det lokala utvecklingsarbetet inom serviceområdet. Inom ramen för detta arbete är det viktigt att förmedla vunna erfarenheter och kunskaper.

De utvalda orterna – oberoende av om de kommit igång med nästa steg eller behöver mer tid på sig att skapa eller utveckla en servicepunkt – kommer Hela Sverige ska leva att fortsätta stödja. För att få en långsiktighet är det viktigt med fortlöpande kontakter. En central kontaktperson som ges ett övergripande informationsansvar om utfört arbete och det faktiska utvecklingsläget inom serviceområdet är viktigt.

Länsbygderåden som är Hela Sverige ska levas regionala organisationer bör kunna ta på sig rollen som organisationens förlängda arm. Inom de län som startat arbetet med servicefrågorna bör en dialog inledas med länsstyrelser/regioner om hur Länsbygderåden kan stödja de pågående serviceprojekten. Kanske kan Länsbygderåden ta ett regionalt delansvar för servicefrågans utveckling genom att söka finansiering ur landsbygdsprogrammet och operativt medverka i utvecklingen av servicefrågan på landsbygden.

Länsstyrelsernas/regionernas regionala serviceprogram (RSP) skapar bra förutsättningar för att finansiera lokala och regionala serviceprojekt, gärna tillsammans med andra intressenter exempelvis Tillväxtverket. I detta arbete måste länsstyrelserna/regionerna samverka i planeringen med kommunen och den lokala nivån.

Vad gäller finansieringen bör utgångspunkten vara att hitta en långsiktigt stabil finansiering som inte är projektknuten.

Om staten skjuter till resurser skulle detta ge kommunerna förutsättningar och starkare motiv till att starta pilotförsök. Det skulle innebära att kommunernas verksamheter vidareutvecklas med hjälp av servicepunktens upplägg, organisation och struktur.

Om utvecklingsarbetet som nu inletts genom projektet Lokala hållbara servicelösningar ges långsiktiga förutsättningar ökar möjligheterna för att hållbara modeller kan utvecklas och som kan spridas över hela landet med en god kvalitetsstämpel.

9.2 Konkreta förslag

Vi rekommenderar att det framtida utvecklingsarbetet med etablering av servicepunkter ges en tydlig beskrivning av det möjliga innehållet i servicepunkterna samt hur det ska organiseras och finansieras långsiktigt. Vidare bör ett kvalitetssäkrat offentligt grundservicepaket finnas i varje servicepunkt.

Enligt vår bedömning behöver denna typ av projekt minst tre år för att nå framgång. Landsbygdens demokratiunderskott är ett faktum i vårt samhälle. Samhället skulle tjäna på att jobba fram lokala förstärkande demokratilösningar som komplement varav den offentliga servicen skulle utgöra en del.

Den lokala nivåns erfarenheter och förslag till lösningar måste ingå i ett naturligt men strukturerat sammanhang på regional och central nivå.

Att våga prova lösningar som skär över sektorsgränser kan skapa nya modeller som håller över tid. Det skulle ge landsbygden bra grundförutsättningar att utvecklas. Försök med samverkande infrastrukturplanering för service bör inledas i ett eller flera län i samverkan mellan länsstyrelse, kommun och den lokal nivå.

En lokal utvecklingscheck bör finnas inom alla projekt som uppmuntrar till deltagande för lokala utvecklingsgrupper. Checken kan då användas till olika ändamål och vara en garanti och bekräfta förtroendet för de lokala gruppernas medverkan. Summan på checken beror på projektets omfattning, men en miniminivå bör vara 20 000 kronor.

*Hela Sverige
ska leva!*

Vi utvecklar Sverige

Stortorget 7, 111 29 Stockholm • Tfn 08-24 13 50 • Fax 08-24 28 05

info@helasverige.se • www.helasverige.se